

Maa- ja metsätalousministeriö

PL 30

00023 VALTIONEUVOSTO

kirjaamo@mmm.fi

MAA- JA METSÄTALOUSHALLITUKSELLE

Asia: Econet Group Oy:n lausuma Kansallisen vesihuoltouudistuksen ohjelmaluonnokseen

Lausuman antaja:

Econet Group Oy ("Econet")

Y-tunnus: 1608838-5

Osoite: Malminkaari 5, 00700 Helsinki

Lausuman antajan yhteyshenkilö:

Hallituksen puheenjohtaja Matti Leppäniemi

Puh. 040 553 3001

matti.leppaniemi@econetgroup.fi

Maa- ja metsätalousministeriön lausuntopyyntö

Maa- ja metsätalousministeriö (MMM) on pyytänyt lausuntoja Kansallisen vesihuoltouudistuksen visiosta ja sen toimeenpano-ohjelman luonnoksesta 8.2.2021 mennessä. Econet kiittää mahdollisuudesta ja ottaa tässä lausumassaan kantaa niihin kohtiin ohjelmaluonnoksessa, jotka koskevat vesialan yritysten liiketoimintaa ja asiantuntemuksen alueita.

Econet liittää mukaan lisäksi muutamia ajatuksia vesialan kehittämisestä Suomelle kansalliseksi osaamisklusteriksi ja huomattavaksi ventialaksi, mikäli julkisen sektorin ja yksityisten toimijoiden yhteistyötä ja koordinaatiota kehitetään pitkäjänteisesti.

Kansallisen vesihuoltouudistuksen tavoitteenasettelu

Ohjelmaluonnos nimeää kansallisen vesihuoltouudistuksen tavoitteeksi "varmistaa kaikille vesihuoltolaitosten asiakkaille turvallinen ja laadukas vesihuolto sekä edistää mm. uuden teknologian keinoin vesihuollon energia- ja resurssitehokkuutta".

Econet katsoo, että tavoitteenasettelussa olisi hyvä mainita selkeästi myös kansallisen, huoltovarmuudelle kriittisen infrastruktuurin jatkuva uudistaminen sekä taloudellinen kannattavuus. Näin osoitetaan sekä valtionhallinnon tahtotila pitkäjänteiseen kehittämiseen sekä osoitetaan jokaiselle vesihuoltolaitokselle sekä niiden kunnallisille päättäjille ja omistajille velvollisuus vastata uudistamisesta.

Vesilaitosten taloudellisten ja osaamisresurssien kasvattaminen parantaa suurten projektien onnistumista

Ohjelmaluonnos osoittaa, että toimivan vesihuollon takaamiseksi vesilaitoksilla on oltava riittävät taloudelliset ja osaamisresurssit. Keinoina mainitaan laitokseen kasvattaminen yhdistämällä laitoksia, uudet yhteistyömuodot ja ulkopuolisten palvelujen käyttäminen.

Laitosten yhdistäminen on ratkaistava tapaus kerrallaan riippuen laitosten asiakaspohjasta, maantieteellisistä seikoista ja muusta yhteensopivuudesta.

Laitosten taloudellisten resurssien riittävydestä antaa totuudenmukaisen kuvan Vesilaitosyhdistyksen syksyllä 2020 teettämä selvitys. Sen mukaan laitosten vuosittaisia saneerausvolyymejä tulee seuraavien 20 vuoden aikana kasvattaa niin, että ne vastaavat vuositasolla vesijohtoverkoston osalta noin kaksinkertaista ja viemäriverkoston osalta noin kolminkertaista tasoa nykyvolyyymiin verrattuna (yhteensä keskimäärin 777 miljoonaan euroon vuodessa). Nykyisellä saneeraustahdilla korjausvelka kasvaa 9–10 miljardilla eurolla vuoteen 2040 mennessä. *(Selvitys löytyy VVY:n sivuilta: Vesihuollon investointitarpeet vuoteen 2040)*

Uudet yhteistyömuodot ja ulkopuolisten palveluiden käyttö kehittävät laitoksia, mikäli niitä toteutetaan avoimesti ja laitosten etua ajatellen.

Laitosten hallituksissa ja johtokunnissa olisi välttämätöntä olla jatkossa riippumattomia asiantuntijajäseniä tuomassa lisää osaamista muun muassa laitosten rakennus- ja korjausprojekteihin, jotka ovat niiden suurimpia ja riskipitoisimpia investointeja.

Rakennus- ja korjausprojektien budjettien ylitykset tai tekniset vaikeudet juontavat usein juurensa vuosien mittaan tehdyistä vääristä valinnoista ja ratkaisuista. Mittavien, jopa kymmenien miljoonien eurojen rakennusprojektien vastuu on asetettu käyttöhenkilöstölle, jotka eivät ole rakentamisen vaan vesilaitoksen käyttämisen asiantuntijoita. Siksi hallitusten ja johtokuntien asiantuntijajäsenet olisivat tärkeässä roolissa tukemassa laitosten käyttöhenkilöstöä ja johtoa.

Kuntien tai asiakkaiden pääomistajuuden säilyttäminen ei sulje pois ulkopuolisia vähemmistöomistajia

Ohjelmaluonnos nostaa esille tarpeen toimialan uudistumiselle, jotta toimintaympäristön muutoksiin ennakoitaisiin paremmin, toimintatapoja uudistettaisiin sekä voitaisiin luoda uutta liiketoimintaa suomalaisille yrityksille ja lisätä vesialan houkuttelevuutta kumppanina ja työnantajana.

Yksi julkisuudessa keskusteltu mahdollisuus uudistumiselle on ulkopuolisen osaomistuksen salliminen ja kannustaminen vesilaitoksissa. Ohjelmaluonnos puhuu asiasta toisesta näkökulmasta eli nimeää selvitettäväksi, miten kuntien tai asiakkaiden pääomistus säilytetään. Se on varmasti linjaus, jonka takana ovat kaikki toimijat – myös vesialan yritykset. Vesi-infran kuuluu olla yhteiskunnan määräysvallassa. Sen voisi kirjoittaa ohjelmaan painokkaasti auki.

Ulkopuolisen osaomistuksen luomat mahdollisuudet syytä lisätä ohjelmaan

Ohjelma olisi helpommin tulkittavissa, jos ulkopuolisen osaomistuksen tavoitteet tai hyödyt nimettäisiin myös: lisääntyvä osaaminen esimerkiksi investointien suunnittelussa ja valvonnassa, hankinnoissa, yhteistyömalleissa ulkopuolisten toimittajien kanssa, strategisessa suunnittelussa, henkilöstön kehittämisessä, markkinoinnissa ja viestinnässä.

Tavoitteista kertovassa kappaleessa 1 ohjelmaluonnos mainitsee kansainvälisyyden ilman konkreettisia esimerkkejä. Econetin mielestä siinä olisi tärkeää kuvata, että vesihuoltolaitoksilla ja -yhtiöillä on mahdollisuus päästä mukaan kansainvälisiin vientihankkeisiin myymällä laitosten operointiosaamistaan muun muassa koulutuksena.

Suomalaiset vesialan yritykset toteuttavat vesihuoltoprojekteja kehittyvillä markkinoilla ja tarvitsevat niihin kokeneita laitospäälliköitä tai vastaavia operointikokemusta omaavia ammattilaisia tekemään rakennettavien vesilaitosten henkilöstön koulutusta.

Osallistuminen voisi tapahtua "henkilöstön vuokrauksena", jolloin vesilaitokselle ei koidu taloudellista riskiä. Sen sijaan tällainen vientiyhteistyö voisi tuoda vesilaitoksille lisätuloa ja henkilöstölle arvokasta kokemusta.

Hyvän vesihuollon kriteeristöön kuuluu myös taloudellinen kannattavuus

Turvallinen ja toimintavarma, kustannustehokas ja organisoitu sekä kestävä ja kehittyvä ovat tärkeitä ja hyviä kriteerejä. Jotta vesihuollon pitkäjänteinen ja kustannustehokas kehittäminen on mahdollista, on lisäksi vaadittava toiminnan taloudellista kannattavuutta. Tällä emme tarkoita asiakkaille koituvia hinnankorotuksia, vaan parempaa suunnittelua ja projektinjohtoa, läpinäkyviä hankintoja ja kilpailutuksia sekä laajempaa osaamista liikkeenjohdosta. Ne edellyttävät riippumattoman asiantuntijaosaamisen vahvistamista vesilaitosten hallituksissa ja johtokunnissa, ja se tulisi mielestämme kirjata uudistettavaan lakiin saakka.

Nykyisellään laitosten toiminnasta puuttuu taloudellinen intressi, koska laitokset ovat paikallisia monopoleja ja hintojen korottaminen sujuu helposti poliittisten päättäjien miehittäessä hallitukset ja johtokunnat. Puhtaan veden ja jäteveden käsittelyn hinnanmuodostus on harvoin läpinäkyvää.

Laitosten talouden ja toiminnan laadun valvonnan vastuiden selventäminen

Ohjelmaluonnos toteaa, että "lainsäädäntökin edellyttää, että vesihuoltolaitosten on pystyttävä kattamaan maksutuloillaan laitoksen käyttö- ja kunnossapidon kustannukset sekä myös investointikustannukset pitkällä aikavälillä".

Luonnos korostaa vesi-infran merkitystä huoltovarmuudelle tärkeänä yhteiskunnan omaisuutena, joten vastuu sen pitkäjänteisestä kunnossapidosta ja uudistamisesta on syytä kirjata lakiin.

Talouden ja toiminnan laadun valvontaan olisi viisasta rakentaa moderni, jatkuvaan seurantaan tarkoitettu tietojärjestelmä.

Ohjelmaluonnos mainitsee, että "erityisesti vesihuollon alihinnoittelusta tulee päästä eroon". Teksti ei sisällä tietoa, miten ja missä alihinnoittelu on todettu, mutta vesihuollon urakoitsijoiden näkemyksen mukaan veden ja jäteveden hinta on useammin yli- kuin alihinnoiteltu. Alihinnoitteluväitettä käytetään perusteluna hinnankorotuksille, joilla on suurin merkitys jo nyt kannattaville TOP 20 -vesilaitoksille.

Valvova ministeriö voisi asettaa kohtuullisen hintatason ja vaatia laitoksilta läpinäkyvyyttä hinnoitteluperusteistaan, kun kysymys on julkisesta palvelusta.

Alueellisen yhteistyön kehittäminen tuottaa tuloksia, kun osaaminen kasvaa

Ohjelmaluonnos ehdottaa alueellisen yhteistyön lisäämistä osaamisresurssien kasvattamiseksi. Econetin näkemyksen mukaan resurssit vahvistuvat, jos niitä saadaan monipuolisemmiksi. Kunnallisten luottamushenkilöiden muodostamat maallikkohallitukset ja -johtokunnat sekä laitosten toimiva johto tarvitsevat rinnalleen riippumattomia asiantuntijajäseniä päättäviin elimiin. Sen jälkeen alueellinen yhteistyö voimistuu.

Operointihenkilöstön yhdistäminen ei merkittävästi vaikuta laitoksen kustannuksiin, koska valtaosa niistä liittyy korjausinvestointeihin.

Luonnoksessa viitataan "alueellisiin suunnitelmiin", jotka voivat toimia "puolueettomina" näkemyksinä vesihuollon investointitarpeille. Eivät ne toimi, jos suunnittelusta vastaavat samat päättäjät kuin ennenkin. Tässä toistamme kantamme, että ulkopuolista, riippumatonta asiantuntijaosaamista tarvitaan – ja sitten suuremmista kokonaisuuksista saadaan hyötyjä ulos.

Yhteishankinnat sopivat perustuotteisiin, kuten putkiin, mutta kunkin vedenpuhdistuslaitosten tekniikka riippuu sen käyttämän raakaveden puhdistustarpeesta ja -määrästä. Havaintojemme mukaan vesilaitokset tekevät suurimmat virheinvestointinsa valitsemalla neuvoista huolimatta teknologiaa, joka ei vastaa paikallisia olosuhteita eikä tehtyjä suunnitelmia.

Vesialan hallinnollinen päävastuu kannattaisi keskittää yhteen ministeriöön

Ohjelmaluonnos mainitsee yhtenä toimialan keskeisimpänä haasteena vesihuoltolaitoskentän hajanaisuuden. Laitoksia on 1800, mutta noin 20 suurinta toimijaa vastaa lähes 80 % tuotetuista palveluista. Tämä johtaa hyvin vaihtelevaan kykyyn kehittää toimintaa, investoida laitosten ja verkostojen ylläpitoon sekä vaikuttaa toimialaan.

Kuten luvuista käy ilmi, laitoksia on paljon ja ne toimivat eri periaatteilla. Osalla vesiosuuskunnista ei ole vedenottolupaa, joten ne ostavat veden kunnallisilta vesilaitoksilta ja jakelevat sen osakkailleen. Nämä asiakkaat eivät aina maksa jätevesimaksua, joten se osuus tulee muiden kustannettavaksi.

Haasteita esiintyy myös toimintaa valvovassa ja ohjaavassa hallinnossa, koska vesialaa hallinnoi eri näkökulmista viisi ministeriötä – MMM, ympäristöministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, ulkoministeriö (vesirakentamisen kehitysyhteistyöhankkeet) sekä työ- ja elinkeinoministeriö. Tämä johtaa toimialan näkökulmasta päällekkäisyyksiin,

moninkertaiseen resurssien käyttöön ja hitauteen, toisinaan myös lopullisen vastuunottajan puuttumiseen.

Econetin näkemyksen mukaan luontevin vastuuministeriö olisi ympäristöministeriö, ja siellä tarkemmin rakennetun ympäristön osasto, jotta vesiala nähtäisiin osana valtakunnallista, huoltovarmuudelle kriittistä infrastruktuuria.

Keskitetyn vastuu toisi tarkempaa koordinaointia ja tehokkuutta. Se mahdollistaisi tavoitteellisemman lainsäädännön tuottamisen pidemmällä tähtäimellä sekä vesihuollon kehittämisessä että mekanismien kehittämisessä ympäristörikosten tutkimiseen.

Vesihuollon infrastruktuurista pitää muodostaa valtiollinen kokonaiskuva

Vesilaitosyhdistyksellä ei ole tietoa osuuskuntien vesilaitosten, verkostojen ja pumppuasemien kunnosta, sijainnista tai investoinneista. Keskitetyn valtiollisen vastuun puuttuessa sitä ei ole muillakaan. Huoltovarmuuden takia nämä tiedot olisi kerättävä kokonaiskuvaksi verkostoista ja niiden tilasta, jotta niiden ylläpidosta voidaan huolehtia.